

Jaume ESPINAGOSA I MARSÀ, Gener GONZALVO I BOU, Jordi SERÉS I AGUILAR, Glòria COMA I TORRES. *Història gràfica de l'Urgell*. Tàrraga: Consell Comarcal de l'Urgell; Columna-El Pont de Pedra, 1993, 398 pàgines.

L'escusa de recollir les fotografies i altres elements gràfics (plànols, mapes...) que poden il·lustrar el passat històric ha servit d'una banda per a realitzar una obra col·lectiva de gran valor i d'una altra per a escriure una curta, però ràpida, història de la comarca, a través d'uns breus capítols introductoris als diferents apartats i dels encertats comentaris que serveixen de peu a les fotografies. Tot plegat conforma un record i homenatge al passat per a entendre millor el present.

Josep M. Planes ho expressa clarament en el pròleg amb el títol «Aquesta comarca», on explica a la vegada la seva configuració, «feta de retalls i subcomarques», però punt de transició i de contacte, i els grans trets de la seva història, sense ometre les transformacions recents.

L'apartat d'urbanisme i poblament, «targeta de presentació de tots els municipis urgellencs», com diu Jaume Espinagosa en l'escrit introductori, és un dels més interessants per a comprendre l'evolució de la comarca. Potser res més definitori que les pàgines dedicades a Guimerà, on després de mostrar la decadència de l'esplendor passat i l'aire medieval dels seus carrerons s'acaba amb dues fotografies de les recents piscines i pistes de tennis. Llàstima que en l'ordenació d'aquestes pàgines no s'hagi seguit un criteri més geogràfic, que hauria proporcionat una millor comprensió dels diferents espais que componen la comarca.

El capítol dedicat al patrimoni arquitectònic i artístic, amb una introducció de Gener Gonzalvo, mostra la riquesa del romànic i del primer gòtic, amb el floró del monestir de Vallbona de les Monges, la despesa senyorial en alguns palaus i mausoleus, especialment el de Ramon Folc de Cardona a Bellpuig i la pervivència tardana del barroc, moltes mostres del qual foren destruïdes durant la Guerra Civil. Com a consol mínim, d'alguna d'aquestes obres, especialment retaules, se n'han conservat fotografies, que el llibre publica.

Els capítols següents revisen diversos aspectes de la comarca en un ordre més històric. En primer lloc i sota l'encertat títol «Una comarca en transformació», Glòria Coma comenta l'etapa de 1880 a 1939, amb aspectes tan importants com la possibilitat de regar una part de la comarca que significà el canal d'Urgell, la millora de les comunicacions i serveis públics, l'ebullició política, amb el sorgiment del catalanisme, una major preocupació per la cultura, posada de manifest en una gran quantitat de publicacions i agrupacions (orfeons, grups de teatre), i l'aparició d'un fenomen nou: l'esport, concentrat en el futbol. Com que al mateix temps que tot això arriba la fotografia, podem gaudir d'estampes com el magnífic avi amb barretina que inicia el capítol, fotos de grans ocasions (bodes, primeres comunions, grups d'escolars...), però sobretot d'una excel·lent col·lecció de fotografies de feines del camp, dels mercats i de la indústria incipient, de les festes, dels partits de futbol i dels actes polítics; però també de les destrosses de la guerra, de què foren víctimes els edificis religiosos de primer i els pobles bombardejats més tard.

En el capítol «L'Urgell a l'època franquista», amb un pròleg de Jaume Espinagosa, les fotografies, més pròximes, són menys

espectaculars; però podem destacar les acaballes de les feines tradicionals del camp i l'arribada dels primers tractors i l'acaparament de la vida social pel futbol i els actes religiosos, amb alguna ballada de sardanes, fins al canvi de costums que va representar l'arribada de la televisió. Aquest apartat de «vida social i organització cívica» va seguir del titulat «de la ideologia falangista al pragmatisme tecnòcrata», que si l'hagués precedit faria sens dubte més entenedor el conjunt; tant més en quant separa la «vida social» de les «activitats culturals» que vénen a continuació. Aquestes comencen amb grups de teatre, colles sardanistes i orfeons, i s'inclouen en aquestes pàgines moltes fotografies d'escoles i grups d'escolars que en tot cas millor haurien estat situats en l'apartat de vida social; segurament la part més interessant d'aquest capítol és la dedicada als personatges i revistes.

Jaume Espinagosa prologa també el darrer capítol: «Transició i democràcia a l'Urgell» amb imatges pròximes, el principal interès de les quals és poder-les contrastar amb les d'etapes anteriors.

En resum, un notable esforç col·lectiu en favor de la història en uns aspectes que sovint són negligits però que ajuden a entendre un passat pròxim en el temps, però llunyà en les mentalitats i en les formes de vida i de treball.

GASPAR FELIU

---

Carme GÓMEZ CRUZ. *La ciutat de Tarragona a l'època de la Dictadura de Primo de Rivera: aspectes de la vida urbana*. Barcelona: Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials «Guillem Oliver» del Camp de Tarragona, 1994.

---

El treball de Carme Gómez, que abasta una etapa compresa entre l'any 1917, marcat per la vaga general i l'Assemblea de parlamentaris a Barcelona, i 1931, any en què es proclama la República, pretén recuperar el passat recent de Tarragona i donar a conèixer els diferents aspectes de la vida ciutadana durant la dècada dels anys 20.

L'autora ha emprat dades recollides de documents de l'època i de materials de la ciutat (urbanisme o arquitectura), que inclou en un apèndix que conté 41 quadres i 9 documents. A partir d'aquesta informació dona vida al teixit de la vida urbana de Tarragona i parla dels diversos aspectes que la conformen: demografia, economia, societat i institucions.

Ens trobem davant de tota una anàlisi de la ciutat en conjunt per a intentar donar resposta a una qüestió clau: hi ha modernització a Tarragona? S'intenten trencar els obstacles que barraven l'expansió urbanística i la millora de les condicions de la ciutat o més aviat s'obstaculitza la modernització, es tanquen els mercats i es constitueixen monopolis?

L'autora intenta buscar resposta a aquests interrogants, tot i que és conscient de la dificultat de delimitar el concepte de «modernització». Tanmateix, ens diu que modernització és el procés temporal que duu a unes fites concretes: el creixement de l'economia sobre la base